

# راهنمای پروپوزال نویسی در رشته‌های هنری - رسانه‌ای

تفصییم و تألیف:  
نیلوفر زندگی

امور پژوهش و دانشکده تولید رادیو و تلویزیون

ویرایش آخر ۱۴۰۰

هنرمندان خواه ناخواه محقق اند چرا که هر آفرینش هنری بنا به ضرورت با جستجو و تحقیق آمیخته است. بنابراین آنها نیز همچون اهالی حوزه‌های دیگر نیازمند اصول جهانی تحقیق و نگارش اند. اصولی که اندیشمندان از هر زبان و ملتی، آن را می‌شناسند و همچون زبانی مشترک و جهانی به کار می‌برند.

بتی آواکیان

مترجم کتاب "راهنمای تحقیق و نگارش در هنر" سیلوان بارنت

## دانشجوی گرامی

این جزوه صرفاً جهت راهنمایی شما برای نوشتن طرحنامه تحقیق (پروپوزال) تهیه شده است. هدف از ارائه طرحنامه آن است که شما نقشه و مسیر حرکت پژوهش خود را ترسیم نمایید. بنابراین توجه فرمایید که دقت و توجه شما در نوشتن طرحنامه موجب خواهد شد که بتوانید مراحل بعدی انجام تحقیق را به راحتی و با سرعت طی نمایید. چرا که این گام اول در حقیقت خلاصه‌ای از سه فصل نخست پایان‌نامه و پیش‌بینی انجام فصل چهارم خواهد بود.

موفق باشید

طرح تحقیق پایان نامه  
کارشناسی ارشد دانشکده تولید  
رادیو و تلویزیون

رشته.....

این قسمت توسط امور پژوهشی تکمیل می گردد
شماره :
تاریخ تحویل فرم و ثبت در امور پژوهشی :
تاریخ استرداد به دانشجو جهت اصلاح :
تاریخ تحویل مجدد فرم به گروه پس از انجام اصلاحات :
پیوست :

مشخصات دانشجو:		
نام خانوادگی:	نام :	شماره دانشجویی:
گروه آموزشی:	رشته:	گرایش:

مشخصات استاد راهنما:		
نام خانوادگی:	نام:	تخصص اصلی:
آخرین مدرک تحصیلی و رتبه دانشگاهی:		

عنوان پایان نامه / رساله
فارسی :
لاتین: دانشجویان محترم توجه فرمایید: حروف اول کلمات اصلی باید با حروف بزرگ تایپ شوند.

\*توجه: این فرم باید با مساعدت و هدایت استاد راهنما تکمیل شود.

متن با استفاده از قلم ۱۴ Bmitra تنظیم شود.

دانشجو پس از تکمیل فرم و امضای اساتید راهنما و مشاور، آن را به گروه تحویل نماید تا پس از ثبت، برای طرح در جلسه شورای پایان نامه گروه و دانشکده ارسال و پس از تصویب به تحصیلات تکمیلی ارسال شود .

## انتخاب استاد راهنما و مشاور :

الف) برای تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه، لازم است دانشجویان با توجه به موضوع و قلمرو تحقیق خود از یک سو و تخصص و تجربه آموزشی و پژوهشی استادان از سوی دیگر، به انتخاب استاد یا استادان راهنمای پایان نامه خود مبادرت ورزند. انتخاب استاد یا استادان مشاور بر عهده استاد یا استادان راهنمای پایان نامه است و دانشجویان باید با مدیر محترم گروه هماهنگ نمایند.

ب) بر این اساس، لازم است دانشجو، موضوع و مساله مورد علاقه خود را به اطلاع استاد راهنما برساند و پس از تعیین استادان مشاور، با بهره گیری از راهنماییهای لازم، به تنظیم و تدوین موضوع و مساله مورد تحقیق و همچنین تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه بپردازد.

ج) آشکار است که دانشجو موظف است در تمام مراحل تکمیل فرم مورد نظر، استادان راهنما و مشاور خود را در جریان امر قرار داده، از نقطه نظرات آنان در جهت تنظیم مناسب موارد مربوط بهره گیری نماید.

د) تمامی مطالب و موارد مندرج در فرم طرح تحقیق پایان نامه باید پس از بررسیهای لازم به تأیید استادان راهنما و مشاور رسانده شود.

## عنوان پایان نامه/رساله -

- نخستین گام در انجام تحقیق، تعیین عنوان تحقیق است. هیچ پژوهشگری نمی تواند بدون مشخص شدن عنوان تحقیق، پژوهش را آغاز کند. عنوان به منزله مقصد و طرح نهایی انجام پژوهش است و لذا در تعیین و انتخاب آن توجه به نکات زیر ضروری است:

- ۱- توجه داشته باشید انتخاب روش تحقیق بر انتخاب عنوان اثر می گذارد.
- ۲- بهتر است عنوان تحقیق نه خیلی کوتاه، نه خیلی طولانی، بلکه مختصر، جامع، رسا و غیر سؤالی باشد.
- ۳- بهتر است در ابتدای عنوان از واژه هایی چون: ارائه الگو، مطالعه، طراحی، تحلیلی بر، و ... استفاده شود.
- ۴- بهتر است در عنوان تحقیق به روش کمی به نوعی متغیرهای مستقل و وابسته نشان داده شوند و در روش کیفی مفاهیم تحقیق مشخص باشند.
- ۵- موضوع تحقیق باید نو و جدید باشد.
- ۶- عنوان پژوهش باید ارزش تحقیق داشته باشد.
- ۷- پژوهشگر باید توان انجام تحقیق را داشته باشد.
- ۸- موضوع تحقیق در حوزه کاری و تخصصی پژوهشگر باشد.
- ۹- موضوع پژوهش باید به گونه ای باشد که رسانه به انجام تحقیق در مورد آن نیازمند باشد و پژوهش بتواند با نتایج خود مشکلی را از رسانه برطرف کند.
- ۱۰- پژوهشگر به عنوان تحقیق و انجام پژوهش در مورد آن میل و علاقه داشته باشد.
- ۱۱- موضوع تحقیق باید عملی و اجرایی بوده و قابلیت انجام تحقیق را داشته باشد.
- ۱۲- عنوان تحقیق باید به گونه ای باشد که هدف های تحقیق را بیان کند.
- ۱۳- بهتر است در عنوان تحقیق، قلمرو مکانی و محدوده زمانی پژوهش مشخص گردد. (در تحقیق کمی)
- ۱۴- متغیر (در تحقیق کمی) - مفهوم (در تحقیق کیفی) توضیح در صفحه ۷
- ۱۵- در تحقیقات کیفی می توان برای شروع از کلمه **مطالعه** استفاده کرد و در تحقیقات کمی از کلمه **بررسی**.

۱-۴	عنوان پایان نامه
۱- فارسی:	
۲- لاتین:	دانشجویان محترم توجه فرمایید: : حروف اول کلمات اصلی باید با حروف بزرگ تایپ شوند.

۲-۴	واژگان کلیدی
۱- فارسی:	۴ الی ۶ واژه
۲- لاتین:	

<p>انواع تحقیق } بنیادی <input type="checkbox"/> کاربردی <input type="checkbox"/> ← بر اساس کاربرد تحقیق</p> <p>توصیفی <input type="checkbox"/> تبیینی <input type="checkbox"/> اکتشافی <input type="checkbox"/> ← بر اساس اهداف تحقیق</p> <p>توضیح:</p> <p>نوع توصیفی: سنجش و گزارش دقیق یک پدیده- پاسخ به سؤال چه و چگونه</p> <p>نوع تبیینی: کشف و گزارش ارتباط میان جنبه های مختلف- پاسخ به سؤال چرا؟</p> <p>نوع اکتشافی: در پاسخ به چیستی؟</p> <p>انواع روش تحقیق } کیفی <input type="checkbox"/></p> <p>کمی <input type="checkbox"/></p>	۳-۴
---	-----

هر پژوهش علمی با طرح سؤال یا مسأله‌ای آغاز می‌شود که تحقیق برای پاسخگویی به آن انجام می‌گیرد؛ مسأله و موضوع تحقیق عبارت است از شرایطی که وجود دارد و در ذهن پژوهشگر ایجاد سؤال می‌کند و پژوهشگر را بر می‌انگیزد که در آن کندوکاو کند.

این مسأله، مشکل احساس شده‌ای است که محقق به حل آن علاقه مند است و می‌خواهد راه حل آن را بیابد. هنگامی که محقق چنین احساسی پیدا می‌کند می‌توان گفت که او موضوع و مسئله تحقیق خویش را انتخاب کرده است.

شما در بیان مسأله به طور روشن یک موقعیت بحرانی را توضیح می‌دهید بعد راه حل پیشنهادی خودتان از برون رفت از این موقعیت بحرانی را مطرح می‌کنید و بعد پیش بینی می‌کنید که پس از انجام پژوهش و حل مسأله به چه نقطه ایده آل و آرمانی در انتها خواهیم رسید.

به طور ساده بیان مسأله حرکت از نقطه بحرانی به نقطه آرمانی پژوهشگر است.

اگر بخواهیم در یک جمله بیان مسأله را تعریف کنیم باید بگوییم که بیان مسأله یک جمله کلیدی و نقطه کانونی پژوهش است که با جمله‌های دیگر پرورانده می‌شود. مسأله با استناد به یافته‌های پیشین و نظریات مرتبط بیان می‌شود.

مسأله و موضوع پژوهش به صورت سؤالی بیان نمی‌شود، بلکه به صورت یک جمله کامل مثبت، دقیق و صریح مطرح می‌گردد. به سخن دیگر، مسئله و موضوع پژوهش بایستی به گونه‌ای تنظیم و بیان شود که به طور عملی قابل بررسی و تحقیق باشد. انتخاب کلمات باید با دقت و با توجه به مسأله و موضوع انتخابی باشد؛ به گونه‌ای که کلمات دقیقاً معنای مورد نظر را برسانند و از لحاظ پژوهش قابل بررسی عملی و علمی باشند.

بیان مسأله پژوهش شامل: تعریف مختصر از موضوع مورد بحث تحقیق و بیان وسعت، شدت و بار مسأله تحقیق (می‌بایستی مستند باشد)، ذکر نیازهای مرتبط با مسأله و ابعاد مسأله آمیز آن، عوامل اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر مسأله و پیامدهای حاصل از مشکل و اقداماتی که در حال حاضر برای حل مشکل انجام می‌شود و تفاوت آن با اقدامات قبلی می‌پردازد.

در بیان مسئله محقق باید نکات زیر را رعایت کند:

- ۱- محقق، شواهدی باید نشان دهد که معضلی یا مشکلی در جامعه تحقیق وجود دارد.
- ۲- محقق باید مشکل مطرح شده را بیان کند و ابعاد مختلف آن را به طور مستند نشان دهد.
- ۳- محقق باید نشان دهد که قصد او از انجام تحقیق چیست؟ کدام متغیرها یا مفاهیم را قصد دارد مطالعه کند؟ نحوه مطالعه متغیرها (اثر، رابطه یا ...) چگونه است. (متغیر در روشهای کمی. مفهوم در روشهای کیفی)
- ۴- بطور کلی مسئله تحقیق باید مشکل را مطرح کند، ابعاد آنرا مستند نشان دهد و انگیزه پژوهشگر را بیان کند.
- ۵- متغیرها (مفاهیم) را نشان داده، نحوه بررسی آنها را روشن نموده و محدوده مکانی و زمانی تحقیق را تعیین نماید.

**توجه:** در بیان مسأله می توان در ابتدا سؤال آغازین تحقیق را ذکر نمود ولی در جمع بندی و پاراگراف آخر نباید به صورت سؤال نوشته شود.  
(بیان مساله تحقیق از ۵۰۰ کلمه کمتر نباشد).

**مفهوم:** مادر زندگی روزمره همواره با مفهوم ها سر و کار داریم و از آنها استفاده می کنیم. علاوه بر این، نظریه ها نیز از مفهوم شکل می گیرند و در اصل مبتنی بر آنها بنا می شوند. مفهوم برداشتی است که ما از یک شی، پدیده، ویژگی یا بطور کلی امری می کنیم و آن را در قالب یک واژه یا اصطلاح بیان می کنیم.

**- متغیر:** متغیر همان مفهوم است مشروط بر آنکه مقادیری را به خود بگیرد. پس وقتی ما به مفهوم بار ارزشی، مقداری، یا عددی می دهیم و آن را برای سنجش آماده می کنیم، در واقع آن را تبدیل به متغیر می کنیم. در حقیقت متغیر کمی است که در دامنه ای معین می تواند از یک فرد به فرد دیگر یا از یک مشاهده به مشاهده دیگر مقادیر مختلفی را اختیار کند، بنابراین چیزی است که تغییر می پذیرد.

متغیر ها از نظر سنجش به دو دسته تقسیم می شوند: (۱) متغیر های کیفی یا مطلق (۲) متغیر های کمی یا عددی

متغیر به ویژگی یا صفت یا عاملی اطلاق میشود که بین افراد جامعه مشترک بوده و میتواند مقادیر کمی و ارزشها متفاوتی داشته باشد. متغیرها، عامل یا عواملی هستند که مورد اندازه گیری یا سنجش قرار می گیرند. به عبارت دیگر متغیر مشخصه یک فرد، چیز، پدیده مورد نظر است که: قابل اندازه گیری بوده و می تواند مقادیر مختلفی بپذیرد.

۶-۴	جنبه جدید بودن و نوآوری طرح در چیست ؟
-----	---------------------------------------

- در این بخش باید مشخص شود که پژوهش شما با سایر پژوهش های انجام شده در این زمینه چه تفاوتی دارد و به کدام جنبه پرداخته اید که دیگران به آن نپرداخته اند. گاهی روش پژوهش و حتی ابزار پژوهش ما با دیگران شبیه است، آنجا لازم است متغیر ها تغییر کند و یا ابعاد، دامنه و محیط پژوهش فرق کند، تا کار به صورت نو جلوه گر شود. وجوه تمایز یک پژوهش با سایر پژوهش های مشابه است که لزوم بررسی را توجیه می کند. بطور کلی بدون تمایز پژوهش، بیشتر اوقات دلیلی برای تکرار یک پژوهش وجود ندارد.

۷-۴	ضرورت و اهمیت تحقیق :
-----	-----------------------

اهمیت پژوهش عبارت است از مجموع اطلاعاتی که مشخص می کند نتایج این تحقیق، تا چه حد برای محقق و نیز تا چه حد برای دیگران مفید و مثمر ثمر می باشد. به عبارت دیگر، نتایج این تحقیق منشأ چه دستاوردها و آگاهی های جدیدی است.

در این قسمت موارد ذیل مورد تأکید قرار گیرد:



- اهمیت این تحقیق در ارتباط با نظریه های موجود چیست؟
- نتایج این تحقیق در غنا بخشیدن به ادبیات موضوع چه نقشی دارد؟
- نقش نتایج تحقیق در ارائه مدل، الگو، نظریه جدید یا توسعه و بسط نظریه های قبلی چگونه است؟
- اهمیت نتایج تحقیق برای مدیران و برنامه ریزان چیست؟
- نتایج مثبت این تحقیق در ابعاد آموزشی و پژوهشی چه اثری دارد؟

به هنگام نوشتن اهمیت موضوع پژوهش توجه داشته باشید که اولاً، مشخص کنید که این پژوهش چه موردی را برای دیگران روشن خواهد کرد و یا در چه موردی اطلاعات جدیدی در اختیار دیگران خواهد گذاشت. ثانیاً، نتایج حاصل از این پژوهش در کجا و کدام قسمت و چگونه مورد استفاده قرار خواهد گرفت. در این زمینه باید معلوم شود که نتایج حاصل از این پژوهش چگونه در قسمت های مختلف آموزش و حرفه موردنظر و یا گسترش علم به طور اعم تأثیر خواهد گذاشت. توجه به ضرورت تحقیق برای این است که مشکلی را در جامعه برطرف کند؛ یعنی اگر بنیادی است برای افزایش سرمایه‌ای به سرمایه علم است و باعث ارتقای علمی است یا اهمیت کاربردی دارد، که بیانگر میزان کار و استفاده تحقیق مورد نظر است.

**اهمیت تحقیق به معنای آن است که اگر این تحقیق انجام شود چه نتایج مثبتی برای جامعه تحقیق خواهد داشت.**

**ضرورت تحقیق باید مشخص کند که در صورت انجام نشدن این تحقیق چه مشکلات و چه آسیبها و پیامدهایی برای جامعه تحقیق پیش خواهد آمد.**

(این بخش از ۳۵۰ کلمه کمتر نباشد).

	اهداف طرح :
--	-------------

اهداف اصلی یا کلی

هدف کلی عبارت از دستیابی به موضوعی یا منظور و مقصود نهایی از انجام پژوهش است. هدف کلی مستقیماً از مسئله پژوهش مشتق می‌شود؛ در واقع یکی از اهداف کلی، خود موضوع تحقیق است که معلوم می‌دارد پژوهش چه چیز را دنبال می‌کند و یا قصد تعیین آن را دارد. همچنین هدف کلی دیگر، معمولاً پیشنهادهایی است که براساس یافته‌ها ارائه می‌شوند.

اهداف فرعی

اهداف ویژه تحقیق که اصولاً از مسئله پژوهش و اهداف کلی نشأت می‌گیرند را می‌توان «خرده مسأله پژوهش» نیز نامید. محقق با بیان این اهداف دقیقاً تصریح می‌کند که در این تحقیق چه انجام می‌شود و چه انجام نمی‌شود.

**چطور اهداف را بیان کنیم؟**



برای بیان اهداف باید از فعلهای کنشی که قابل سنجشند، استفاده کرد و این افعال می توانند شامل: مقایسه، محاسبه، ارزیابی، تعیین، تبیین، تشریح، توضیح، ... باشند. هیچ وقت برای نوشتن اهداف اختصاصی از افعال غیرکنشی مبهم مثل درک، فهم، باور کردن، مطالعه، کشف ... استفاده نکنید. چون نمی توان ارزیابی کرد که آیا به این اهداف می شود رسید یا خیر.

هر پژوهش می تواند چندین هدف ویژه داشته باشد و از آنجا که تمامی مراحل و ریزه کاریهای تحقیق بایستی به صورت بیانیه های مجزا و مشخص و با کلمات دقیق، که مشخصاً قابل آزمون و بررسی است، نوشته شود؛ لذا اهداف ویژه نیز باید به صورتی بیان شود که در آن متغیر مفهوم یا عامل مورد مطالعه، چگونگی انجام پژوهش، زمان، مکان، واحد و نمونه مورد پژوهش کاملاً مشخص باشد؛ به طوری که محقق بتواند آنها را در معرض آزمایش و آزمون بگذارد.

می توان ادعا کرد که اهداف ویژه پژوهش، راهنمایی برای تهیه و تدوین ابزار گردآوری اطلاعات است. در پژوهشهای کمی ضروری است اهداف ویژه به نحوی بیان شوند که بر علمی بودن نتایج پژوهش تأکید داشته باشند و چارچوبی مناسب، برای تجزیه و تحلیل آماری ارایه دهند.

توجه: یک هدف اصلی و دو هدف فرعی برای تحقیق کفایت می کند.

**نکته: هدف اصلی همان عنوان است که کلمه ابتدایی آن با کلمات هدف نویسی از قبیل دستیابی، ارائه الگو، تشریح، معرفی، ... بیان می شود.**

**توجه داشته باشید کلمات مطالعه و بررسی مربوط به عنوان است و در اهداف ذکر نمی شوند.**

۹-۴	فرضیات تحقیق :
-----	----------------

- فرضیه یک بیانیه ظنی و حدسی و مبتنی بر دانش و آگاهی های گذشته محقق می باشد که در محک آزمایش عملی سنجیده می شود. معمولاً وقتی فرد در مقابل مشکلی قرار می گیرد سعی می کند ریشه مشکل را حدس بزند و بگوید راه حل آن کدام است؟

- فرضیه، حدس و گمان محقق و در واقع جواب حدسی پژوهشگر در مورد سؤالات تحقیق است.

- در روشهای کمی: فرضیه، حدس و گمان پژوهشگر در مورد وجود تفاوت، احتمال رابطه و یا اثر بین دو یا چند متغیر است.

- در روشهای کیفی: فرضیه، حدس و گمانی است که مبتنی بر دانش و تجربه در مورد حل یک مسأله است.

- اغلب فرضیه ها حدسیاتی است که به طور منطقی از نظریه ها بر می آیند.

- فرضیه جمله خبری ساده ای است که در آن دو یا چند متغیر ( مستقل و وابسته) دیده می شود.

به زبانی ساده می توان گفت که وقتی ما فرضیه را بیان می کنیم در حقیقت می گوئیم: «اگر چنین و چنین رخ دهد، چنان و چنان نتیجه خواهد شد».

توجه: صحت(تأیید) یا عدم صحت فرضیه (رد) در محک آزمایش و مطالعه و تحقیق تعیین می شود، لذا پژوهشگر حق ندارد از قبل و بطور جانبدارانه در پی تأیید آن باشد و باید بداند رد یا تأیید فرضیه هیچ گونه اثر منفی برای پژوهش و پژوهشگر ندارد.

توجه: هماهنگی، همسویی و تعادل تعداد فرضیه ها با سؤالات پژوهش بسیار لازم است.

در برخی روشهای کیفی که اکتشافی است محقق نیاز به ارائه فرضیه ندارد و صرفاً باید به سؤالات تحقیق پاسخ گوید. در روشهای کمی فرضیه های پژوهش باید مورد آزمایش قرار گیرند و نهایتاً گفته شود که فرضیه مورد قبول است یا نه. احتمالاً در برخی از پژوهش ها طرح فرضیه ها به گونه ای که بتوان از طریق آزمون های آماری پذیرش و یا رد آنها را آزمود مقدور نیست؛ لذا در این گونه موارد فرضیه های تحقیق به صورت سؤال نوشته می شود و محقق در پایان تحقیق بایستی قادر باشد به این سؤالات پاسخ دهد. این سؤالات را سؤال های ویژه پژوهش می خوانند و در پایان نامه ها و گزارش های تحقیق تحت عنوان سؤال های ویژه پژوهش مطرح می گردند

#### ۱۰-۴ | سؤالهای اصلی تحقیق:

- سؤالات پژوهش مستقیماً از اهداف تحقیق منشأ می گیرند.
- در سؤالات تحقیق، یک نوع متغیر (یا مفهوم) مطرح می شود.
- طرح سوال با کلمه پرسشی آیا، پژوهشی نیست.
- در روشهای کیفی سؤالهای تحقیق چه و چرا و چگونه هستند.
- در روشهای کمی از کلمات چقدر، چه میزان، بررسی، تاثیر استفاده میشود. (در تحقیقات کیفی که روش تحقیق کیفی است از این کلمات استفاده نشود).

در تحقیق نوع توصیفی: تحقیق توصیفی یعنی سنجش و گزارش دقیق یک پدیده- و پاسخ به سؤال چه و چگونه است،

در تحقیق نوع تبیینی: کشف و گزارش ارتباط میان جنبه های مختلف و پاسخ به سؤال چرا؟  
در تحقیق نوع اکتشافی: در پاسخ به چیستی؟

**توجه: تعداد سؤالات باید با تعداد اهداف متناسب متناظر باشد.  
با کلمات و عبارات آیا و کدام است سوال پژوهشی نمی توان طرح کرد.**

#### ۱۱-۴ | تعریف مفاهیم تحقیق ( نظری / عملی ):

##### تعریف های مفهومی و عملیاتی

سازه ها و متغیرها را می توان به دو صورت «تعریف نظری و تعریف عملیاتی» تعریف کرد.

هدف از تعریف نظری واژه ها و اصطلاحات آن است که پژوهشگر یک مفهوم و واژه را به وسیله مفاهیم دیگر تعریف کند. این تعریف یک استنباط ذهنی و تجربیدی از واژه هاست و باید ریشه در نوشته ها و نظریه های موجود داشته باشد و به طور علمی بیان شود. بهترین روش آن است که واژه ها و اصطلاحات را براساس تعریفی که توسط صاحب نظران در

هر رشته ارایه شده و به کار میرود، تعریف نمود. برای برخی از واژه‌ها با توجه به اینکه در زندگی روزمره به کار می‌روند و تقریباً معنی آشکاری دارند، در مقالات و نوشته‌ها تعریف مشخصی موجود نیست؛ لذا در این قبیل موارد می‌توان از فرهنگ لغات برای تعریف آنها استفاده کرد. در حد امکان باید تعریف نظری انتخاب شده (برای یک واژه یا اصطلاح) با کاربرد عملی آن در پژوهش مورد نظر ارتباط معنی داری داشته باشد.

برخی مفهوم‌ها به صورت عینی قابل مشاهده، لمس و اندازه‌گیری هستند و در زمان و مکان خاصی می‌توان آنها را مشاهده و اندازه‌گیری کرد؛ به این نوع مفهوم‌ها، مفهوم‌های واقعی یا تجربی گفته می‌شود؛ اما مفهوم‌هایی وجود دارند که از هرگونه شرایط زمانی و مکانی مستقل‌اند و مشاهده و سنجش آنها دشوار و گاه ناممکن است؛ نظیر عاطفه، وطن، ارتباط و نظایر اینها؛ به این نوع مفهوم‌ها، مفهوم‌های مجرد یا نظری گفته می‌شود. (بیابانگرد، ۱۳۸۲، ص ۲۱۵)

منظور از عملیاتی کردن، قابل مشاهده ساختن یک تئوری و پیش‌بینی راه‌ها یا اندازه‌گیری آن است. اگر مفهوم پدیده‌ای غیر قابل رؤیت باشد، عملیاتی کردن به معنای قابل رؤیت کردن و یافتن مصداقی عینی و واقعی، برای مفهوم است

انواع دیگر تعریف: مفهومی شرح‌هایی که در فرهنگ واژه‌ها می‌آورند. هوش یعنی عقل عملی، ذکاوت و تیزی ذهن. اسمی: چیزی درباره واقعیت بیان نمی‌کنند. از این رو، نه درست هستند و نه غلط. برای مثال، سازمان به جای شخصیت حقوقی که دربرگیرنده امکانات سخت‌افزار و نرم‌افزاری است.

تحلیلی: به صورت تجربی به دست می‌آید که این واژه در بین افراد یک جامعه دارای چه معنای یا معانی است. هر جامعه‌ای یک معنایی دارد.

تجزیه‌ای: روشی نسبتاً دقیق است که واژه را کاملاً صریح، مشخص و محدود می‌سازد. تعریف واقعی: هدفش تعیین یک ماهیت یا یک واژه با سؤالاتی شبیه «یعنی چه؟ چیست؟» است.

##### ۵. تفاوت تعاریف مفهومی و عملیاتی

###### تعریف عملی مفاهیم

تعریف عملی یا عملیاتی، تعریفی است که بر ویژگی‌های قابل مشاهده استوار است. در این بیان، عبارت «قابل مشاهده» به نکته مهمی در تعریف عملیاتی اشاره دارد. تعریف عملیاتی، فعالیت‌های محقق را در اندازه‌گیری یا دست‌کاری یک متغیر، مشخص می‌سازد و به عبارت دیگر، تعریف عملیاتی، راهنمای محقق در کار و شیوه انجام آن است. محقق ممکن است با یک سری از سازه‌ها مثل یادگیری یا اضطراب، سر و کار داشته باشد؛ قبل از آن که وی بتواند آنها را به صورت تجربی مورد مطالعه قرار دهد، باید تصمیم بگیرد که چه نوع رویدادهای قابل مشاهده‌ای معرف این سازه‌ها می‌باشند. زمانی که یک مفهوم یا سازه به صورت عملیاتی تعریف شود، نشان‌گرها و اعمالی که بتوانند اطلاعات مربوط به آن مفهوم یا سازه را فراهم کنند، مشخص می‌شوند. تعریف عملیاتی باید طوری انجام پذیرد که اگر پژوهشگران مختلفی در شرایط مشابه، به اندازه‌گیری سازه یا مفهوم مورد مطالعه بپردازند، نتیجه یکسانی به دست آورند. باید توجه داشت که تعریف عملیاتی سازه‌ها، به آسانی صورت نمی‌گیرد؛ زیرا تنها یک تعریف تجربی از آنها وجود ندارد.

**نکته: کلید واژه‌ها را تعریف کنید: تعریف نظری (با ارجاع دهی) و تعریف عملی (آنچه که مد نظر شما در تحقیق است)**

۱۲-۴	چارچوب نظری تحقیق (روشهای کمی): مبانی نظری تحقیق (روشهای کیفی):
------	--

در مجموع مهم ترین کارکرد چارچوب نظری این است که به تحقیق جهت می بخشد و ذهن محقق را نسبت به وجوه مشخصی از پدیده مورد مطالعه یا بافتی که آن را احاطه کرده است، حساس و هشیار می سازد. به این ترتیب او در همان مراحل اولیه تحقیق چند گام نخست را به سرعت طی می کند. در نتیجه ضمن آنکه در وقت و انرژی محقق صرفه جویی خواهد شد، و پژوهش مورد نظر سامان و انسجام بیشتری خواهد داشت. البته انتخاب چارچوبی نظری مناسب برای هر پژوهش خود مهارتی است که باید محقق به آن مجهز باشد. به بیانی دیگر، باید پیوند مفهومی و معنایی مشخصی بین مسأله تحقیق، پرسش های محقق و چارچوب نظری برقرار باشد.

در روشهای کمی، محقق نظرات را در چارچوب نظری خود مورد سنجش آماری قرار می دهد و در روش کیفی محقق چارچوب را به عنوان منابع نظری تحقیق خود قرار می دهد و ممکن است از آن عبور نماید و به نظرات دیگری دست یابد.

۱۳-۴	روش انجام تحقیق :
------	-------------------

بخش روش بسیار مهم است زیرا چگونگی برنامه ریزی شما برای بررسی تحقیق را نشان می دهد. روش تحقیق مناسب به محقق کمک می کند مراحل انجام تحقیق را نظام مند و درست به انجام رساند. این بخش باید شامل اطلاعات کافی برای خواننده باشد که وی تشخیص دهد روش شناسی پژوهش مناسب انتخاب شده است.

روشهای تحقیق به دو دسته کیفی و کمی تقسیم می شوند روشهای کمی بر مبنای استدلال قیاسی ( نه به معنای مقایسه بلکه بر مبنای حرکت از نظریه به داده ) و روشهای کیفی عمدتاً استقرایی ( به معنای حرکت از داده به نظریه ) هستند. در روشهای کمی محقق به دنبال آزمون فرضیه تحقیق است و در روش کیفی محقق قصد دارد با گردآوری داده ها و و نتایج حاصل از آن به نظریه دست یابد. این نوع تحقیق اکتشافی است. در برخی از روشها مانند روش " تحلیل محتوای کیفی " محقق می تواند از استدلال قیاسی یا استقرایی یا هر دو استفاده نماید.

**توجه: روشهایی که با روش تحقیق کیفی انجام می شوند اغلب برای موضوعات مرتبط با هنر مناسب هستند**

برخی روشهای تحقیق در رسانه ها عبارتند از:

روشهای کمی

۱- آزمایشی

۲- پیمایشی

۳- تحلیل محتوا

برخی از انواع روشهای تحقیق کیفی که مناسب برای موضوعات هنری و رسانه‌ای هستند، عبارتند از:

<p>فرایند کامل تحلیل مضمون را می‌توان به سه مرحله کلان تقسیم نمود: الف- تجزیه و توصیف متن، ب- تشریح و تفسیر متن و ج- ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن. در حالی که همه این مراحل با تفسیر و تحلیل همراه است اما در هر مرحله از تحلیل، سطح بالاتری از انتزاع به دست می‌آید.</p> <p>- مراجعه شود به کتاب روش تحقیق کیفی ضد روش ۲، دکتر احمد محمد پور</p>	<p>- تحلیل مضمون- یا تماتیک</p>
<p>- روش تحلیل محتوای کیفی به محققان اجازه می‌دهد اصالت و حقیقت داده‌ها را به گونه‌ی ذهنی، ولی با روش علمی تفسیر کنند. عینیت نتایج به‌وسیله‌ی وجود یک فرایند کدبندی نظام‌مند تضمین می‌شود. مراجعه شود به جزوه تهیه شده در امور پژوهش</p>	<p>- تحلیل محتوای کیفی</p>
<p>- مراجعه شود به کتاب روش تحقیق کیفی ضد روش ۲- دکتر احمد محمد پور)</p>	<p>- تحلیل تصویر</p>
<p>- مراجعه شود به کتاب نشانه شناسی کاربردی- فرزنان سجودی- نشر علم</p>	<p>- تحلیل نشانه شناختی</p>
<p>- تحلیل روایت و کاربرد آن در رسانه-مهرزاد بهمنی-مرکز تحقیقات صداوسیما</p> <p>- بارت، رولان درآمدی بر تحلیل ساختار روایتها. ترجمه محمد راغب، تهران: انتشارات فرهنگ- صبا.</p> <p>- نظریه های روایت-والاس مارتین، محمد شهبان (مترجم) - نشر هرمس</p> <p>- و....</p>	<p>- تحلیل روایت</p>
<p>- روشی است که داده های تحقیق در آن از سه طریق یا بیشتر حاصل می‌شوند از قبیل مصاحبه، مشاهده، تحلیل متون نظری و.. (مراجعه شود به کتاب کیفی پژوهی دکتر خلیل میرزایی</p>	<p>- مطالعه موردی</p>
<p>- مراجعه شود به کتاب کیفی پژوهی دکتر خلیل میرزایی</p> <p>- مراجعه شود به مقاله روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه: سال چهارم، شماره اول، پیاپی ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۲، ص ۷۱- ۹۴ صدیقه کریمی / دکترای برنامه ریزی درسی دانشگاه اصفهان و احمدرضا نصر / استاد دانشگاه اصفهان (<a href="http://pajohesh.nashriyat.ir">http://pajohesh.nashriyat.ir</a>)</p>	<p>- مصاحبه عمیق</p>
<p>- مراجعه شود به کتاب روش تحقیق کیفی ضد روش ۱، دکتر احمد محمد پور</p>	<p>- نظریه زمینه‌ای (گردند تئوری، داده بنیاد)</p>
<p>مراجعه شود به کتاب روش تحقیق کیفی ضد روش ۲، دکتر احمد محمد پور</p>	<p>تحلیل داده های مشاهده ای و تصویری (زیر مجموعه تحلیل محتوای کیفی است)</p>

جمع آوری پیشینه چه اهمیتی دارد؟ پژوهش اساسا به دنبال پاسخ سؤالات یا آزمون فرضیاتی است که در بیان مسأله مطرح شده است. از آنجا که این تحقیق اولین یا تنها پژوهش در زمینه خاص خودش نیست همواره باید احتمال داد که پژوهشگران دیگری نیز ممکن است وجود داشته باشند که به مسأله ای عین یا شبیه این مسأله تحقیق پرداخته باشند. مراجعه به تحقیقات، مقالات یا کتابها و حتی مصاحبه‌ها یا سخنرانی های آنان می تواند پیامدهای ثبت متعددی داشته باشد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- ابعاد جدیدی از مسأله تحقیق را آشکار کند تا به جای تکرار بیهوده تحقیق دیگران، تحقیق تازه‌ای انجام شود.
  - ۲- به تدقیق سؤالات یا فرضیات تحقیق کمک کند.
  - ۳- به ظرایف روش شناختی تحقیق در باره موضوع بیشتر آشنایی حاصل گردد.
  - ۴- در تجربیات محققان قبلی شریک کند و احتمال تکرار خطا در پژوهش را کاهش دهد.
- فقط مقالات ، پایان نامه ها ، طرحهای تحقیقاتی ( با ذکر مختصری از نتیجه کار ) در این قسمت گنجانده می شود. کتاب به عنوان تحقیقات پیشین معرفی نشود. چون کتاب به عنوان رفرنس تحقیق است.

۱۵-۴ جامعه آماری ( در روش کمی)  
جامعه مورد بررسی(در روش کیفی)

جامعه آماری یا جامعه مورد بررسی پژوهش عبارت است از مجموعه ای از افراد یا اشیا که دارای ویژگی های همگون و یکسان می باشند. نمونه پژوهش از این چنین جامعه ای اخذ می گردد.

به عنوان مثال پژوهشگری که در خصوص یک نوع خاصی از برنامه سازی قصد انجام پژوهش دارد. جامعه مورد بررسی تحقیق وی عبارتست از مجموعه ای از برنامه هایی که دارای ویژگی مشترک مورد نظر هستند .

۱۶-۴ محاسبه حجم نمونه

الف- تعداد یا حجم نمونه: در طرح تحقیق نحوه تعیین حجم نمونه باید توضیح داده شود. تعداد افراد یا اشیایی که به عنوان نمونه تحقیق در پژوهش شرکت داده می شوند، باید مشخص شود.

۱۷-۴ روش نمونه گیری:

انواع روشهای نمونه گیری غیر احتمالی(غیر تصادفی):

- ۱- هدفمند- انتخاب نمونه بر اساس آگاهی محقق و هدف تحقیق (در روشهای کیفی)
- ۲- سهمیه ای- برای هر گروه یک سهمیه تعریف می کنیم نسبت جمعیت در آن رعایت می شود. (مثلا نسبت زنان به مردان در نمونه گیری متناسب با آن نسبت در جامعه تحقیق است).
- ۳- اتفاقی یا در دسترس
- ۴- گلوله برفی- وقتی که یک آزمودنی ، آزمودنیهای دیگر را معرفی می کند. (معمولا در مصاحبه)
- ۵- نمونه گیری نظری

## نمونه گیری نظری:

نمونه گیری نظری عبارت است از فرآیند گرد آوری داده ها برای نظریه پردازی، که از این طریق تحلیل گر به طور همزمان داده هایش را گردآوری، کد گذاری و تحلیل می کند و تصمیم می گیرد که چه داده هایی را در مرحله بعدی گردآوری و آن ها را کجا پیدا کند، تا بدین وسیله نظریه اش را در حین شکل گیری تدوین کند. نظریه در حال تدوین فرایند گرد آوری داده ها را کنترل می کند.

### - اشباع نظری

اشباع نظری مقوله مبنای داوری درباره ی زمان توقف نمونه گیری از گروه های مختلف مربوط به آن مقوله است. نمونه گیری و افزودن اطلاعات هنگامی پایان می یابد که اشباع نظری یک مقوله با گروهی از مورد ها حاصل شود یعنی دیگر چیز جدیدی به دست نیاید. (اوه فلیک)  
انواع روشهای نمونه گیری احتمالی(تصادفی)

۱- تصادفی ساده- هر عنصر فرصت یکسانی برای انتخاب خواهد داشت. انتخاب می تواند به وسیله جدول اعداد تصادفی انجام شود.

۲- تصادفی منظم- انتخاب هر عضو  $k$ ام.  $k = \frac{N}{n}$  جامعه  $N$ ، نمونه  $n$

۳- خوشه ای- یا گروهی- تقسیم جامعه آماری به قسمتهای خاص و انتخاب افراد از گروهها( نیاز به فهرست ندارد).

۴- طبقه بندی- طبقه بندی چهارچوب نمونه گیری به خرده گروههای همگن و متجانس جداگانه بر اساس مشخصات افراد (نظیر جنس)- نیاز به فهرست دارد

۵- خوشه ای ، چند مرحله ای ، طبقه بندی

۱۸-۴	روش و ابزار گرد آوری اطلاعات :
------	--------------------------------

برای جمع آوری داده های مورد نیاز یک پژوهش به روش ها و راههای مختلف عمل می شود. ابزار گردآوری داده ها وسیله ای است که به پژوهشگر کمک می کند تا داده های لازم را جمع آوری و ثبت نماید. رایج ترین ابزار گردآوری داده ها:

- پرسش نامه ها
- مشاهده
- مصاحبه
- فیش برداری
- بازشنوایی
- مطالعه شنیداری

۱۹-۴	اعتبار و پایایی تحقیق :
------	-------------------------

### اعتبار تحقیق

میزان دقت شاخصها و معیارهایی که در راه سنجش پدیده مورد نظر تهیه شده‌اند.

در روشهای کمی:

- اعتبار بیرونی: زمانی حاصل می شود که امکان تعمیم نتایج از نمونه به جامعه آماری وجود داشته باشد.
- اعتبار درونی: در روش آزمایشی با کنترل متغیرهای خارجی و مزاحم حاصل می شود.

در روشهای کیفی

چون معمولاً امکان تعمیم وجود ندارد. اعتبار این نوع تحقیقات به چند روش حاصل می شود:

الف- اعتبار صوری- زمانی که توافق متخصصان به دست آید.

ب- روشهای اعتباریابی لینکلن و گوبا: اعتمادپذیری، باورپذیری، اطمینان پذیری، انتقال پذیری، تصدیق پذیری (برای روش تحلیل محتوای کیفی)

ج- سه سویه سازی یا مثلث سازی: یعنی داده های تحقیق از سه طریق مختلف یا بیشتر حاصل می شود. (برای روشهای مانند مطالعه موردی)

### پایایی تحقیق

- پایایی به معنای ثبات سنجش است به این معنا که آیا تکرار سنجش توسط محقق دیگر نتایج یکسان خواهد داشت یا خیر
- پایایی در روشهای کیفی: معمولاً وجود ندارد چون نتایج یکسان در تحقیق مشابه حاصل نمی شود .
- یا پایایی آرمانی، زمانی و هم زمانی دارد.
- پایایی در روشهای تحلیل محتوای کیفی و کمی: پایایی در کدگذاری دارد. یعنی به هنگام کدگذاری چند نفر محقق کدگذاری را انجام می دهند اگر یکسان باشد تحقیق، پایایی در کدگذاری خواهد داشت.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:	۲۰-۴
----------------------------	------

توجه: در این بخش مراحل تجزیه و تحلیل اطلاعات باید با توجه به روش تحقیق انتخابی محقق شرح داده شود. مثلاً در روش تحقیق تحلیل محتوای کیفی دارای ۸ مرحله است و رویکرد استقرایی و قیاسی تحقیق توضیح داده می شود.

وقتی سخن از تجزیه و تحلیل داده‌ها به میان می آید، این تصور حاصل می شود که منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها تنها به شیوه آماری است، در صورتی که چنین نیست و این شیوه فقط یکی از طرق مهم تجزیه و تحلیل است که برای تحقیقات و داده‌هایی به کار می رود که جنبه آماری داشته باشد. تحقیقات فراوانی وجود دارد که فاقد جنبه آماری است و عمدتاً متکی به اسناد و مدارک و شهود و ادراک و تحلیل عقلانی است و این گونه تحقیقات نیز از فرایند کامل تحقیق علمی تبعیت می کند و دارای مرحله تجزیه و تحلیل است. بنابراین، تجزیه و تحلیل، به طور کلی بر دو قسم است: تجزیه و تحلیل کمی و تجزیه و تحلیل کیفی.

### تجزیه و تحلیل کیفی (Qualitative Analysis)



در تحلیل کیفی، داده‌های گردآوری شده از نوع داده‌های کیفی هستند؛ در این صورت باید از این داده‌ها طبق منطق تحلیل کیفی استفاده کرد.

پیش‌نیاز مهم هر تحلیل کیفی؛ از آنجا که محقق ابزار عمده در جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی است، باید قبل از شروع تکلیف یا مسئله مورد بررسی، دارای برخی ویژگی‌ها باشد. مهم‌ترین این ویژگی‌ها آن است که محقق باید تلاش کند پیش‌داوری‌ها، دیدگاه‌ها، یا مفروضاتی را که ممکن است در تجزیه و تحلیل داده‌ها تداخل ایجاد کند کاهش دهد و یا حداقل از آن‌ها آگاه شود. این ویژگی به محقق کمک می‌کند تا دیدگاه‌های شخصی خود را در هنگام تحقیق کمتر دخالت داده و یک پدیده را همان‌گونه که هست مورد بررسی قرار دهد.

در تحقیقات کیفی محقق می‌تواند از طریق استدلال قیاسی و استقرائی، تمثیل و تشبیه، نشانه‌یابی، تجرید، تشخیص تفاوت و تمایز، مقایسه که جملگی به کمک تفکر و تعقل و منطق صورت می‌پذیرد، داده‌های گردآوری شده را ارزیابی و تجزیه و تحلیل نموده، با ذهن مکاشفه‌ای خود نتیجه‌گیری کند.

بنابراین در بخش تجزیه و تحلیل اطلاعات یک یا دو از این موارد را ذکر و استفاده می‌نمایید. (استدلال قیاسی و استقرائی، تمثیل و تشبیه، نشانه‌یابی، تجرید، تشخیص تفاوت و تمایز، مقایسه)

استدلال قیاسی و استقرایی مربوط است به روش تحقیق تحلیل محتوای کیفی  
تمثیل و تشبیه و نشانه‌یابی مربوط است به روش تحقیق نشانه‌شناسی  
مقوله بندی در روش مصاحبه عمیق استفاده می‌شود.

کدگذاری و مقوله بندی در روش تحقیق تحلیل محتوای کمی و کیفی استفاده می‌شود.

روشهای تحقیق کیفی از انتخاب واحد تحلیل (مثلا سکانس، آیتم، شخصیت، دیالوگ و... آغاز می  
شود. سپس کدگذاری کیفی و مقوله بندی (دسته بندی موضوعی) دارد.

۵ فهرست منابع وماخذ (الف- فارسی ب- عربی ج- لاتین) به شرح زیر:

کتاب : نام خانوادگی ، نام (سال نشر) . عنوان کتاب، جلد، چاپ، مترجم، محل انتشار: ناشر.

مقاله: نام خانوادگی، نام (سال دوره). "عنوان مقاله"، محل انتشار ، عنوان نشریه، شماره .

چگونگی گزینش منابع تحقیق:

- ۱) اصیل بودن و نزدیک بودن موضوع آن به تحقیق
- ۲) اگر تحقیق تاریخی نیست، زمان آن به زمان حال نزدیک باشد.
- ۳) تکراری نباشد و جامعیت داشته باشد.
- ۴) مباحث اختصاصی مربوط به تحقیق باشد.
- ۵) از نظر تحلیل و تفسیر قوی باشد.
- ۶) رعایت آداب مطالعه

## پایان نامه عملی

عنوان پایان نامه عملی

در صورتی که عنوان پایان نامه نهایی هنوز مشخص نیست . دانشجو می بایست موضوع مورد نظر را که مرتبط با عنوان پایان نامه است ذکر نماید. همچنین نوع برنامه ای را که تهیه خواهد نمود نیز لازم است مشخص شود.

همچنین مدت زمان اجرای برنامه که ۲۰ الی ۳۰ دقیقه است نیز مشخص شود.

امضا و نظر استاد محترم راهنما در خصوص پایان نامه عملی الزامی است.